

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 2/2011 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice samt ändring och temporär ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 18 oktober 2011 regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice samt ändring och temporär ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (RP 60/2011 rd) till förvaltningsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till förvaltningsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Arto Luhtala och konsultativ tjänsteman Arto Salmela, finansministeriet
- regeringsråd Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet
- utvecklingschef Sanna Lehtonen, Finlands Kommunförbund.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Med avseende på det ekonomiska läget och hållbarhetsunderskottet är det motiverat att kommunerna är med och balanserar upp de offentliga finanserna genom att själva bidra med en större andel av kostnaderna för basservicen.

I lagförslaget sänks statsandelen till kommunal basservice med 2,7 procentenheter till 31,42 procent. Följaktligen ska kommunerna själva stå för 68,58 procent. Sänkningen beror huvudsakligen på programmet för statsminister Jyrki Katainens regering där tillfälliga ändringar finns inskrivna för att balansera upp statsekonomin.

Ändringen balanserar upp statens utgifter med 631 miljoner euro årligen 2012—2015. Det är viktigt att kommunerna fortsatt arbetar för mer effektivitet, större produktivitet och bättre genomslag i den offentliga servicen och att de gör det utan att sätta tillgängligheten på spel.

Höjningen av statsandelen med 0,01 procentenhet hänger samman med tidigare lagstadgade ändringar i de kommunala uppgifterna. De innebär att tonvikten inom barnskyddet flyttas från institutionsvård till familjevård. Statsandelen ökar med 8,35 miljoner euro samtidigt som kostnadsbesparingarna genom att barnen placeras i

ShUU 2/2011 rd — RP 60/2011 rd

familjevård beaktas (minskning med 7,839 miljoner euro).

Indexhöjningen, ändringarna i invånarantalet och kriterierna för statsandel, justeringen av kostnadsfördelningen och kompensationen för bortfall av skatteinkomster ökar så mycket att momentet slutar på 393,8 miljoner euro mer än i budgeten för i år.

Kommunernas disponibla medel påverkas också av att fastighetsskatten enligt propositionen inte längre ska räknas med vid den skatteinkomstbaserade utjämningen av statsandelen. Enligt uppgifter till utskottet kommer tre landskap att vinna på ändringen, men de övriga får en liten förlust. Effekterna för kommunerna är ojämnt fördelade och enskilda kommuner kan bli tvungna att höja fastighetsskatten ganska mycket för att balansera upp sina inkomster och utgifter.

I flera sammanhang har utskottet påpekat att styreffekten är bristfällig i statsandelssystemet. Särskilt barnskyddskoefficienten som baserar sig på antalet omhändertagna barn och sjukfrekvenskoefficienten som baserar sig på arbetslösheten är problematiska kriterier för statsandelarna (exempelvis utlåtandena ShUU 12/2010 rd, ShUU 11/2010 rd och ShUU 17/2009 rd). Utskottet upprepar här sin ståndpunkt att systemet måste utvecklas för att bli mer kostnadseffektivt, omfatta större grupper av kommunal service och uppmuntra kommunerna att satsa på prevention, hälsofrämjande verksamhet och tidig intervention.

Ställningstagande

Social- och hälsovårdsutskottet anser

att förvaltningsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 25 oktober 2011

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Anneli Kiljunen /sd
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Sanni Grahn-Laasonen /saml
Arja Juvonen /saf
Laila Koskela /saf
Merja Kuusisto /sd

Sanna Lauslahti /saml
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Lasse Männistö /saml
Lenita Toivakka /saml
Anu Vehviläinen /cent
Ulla-Maj Wideroos /sv
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Propositionen med förslag till ändringar i lagen om statsandel för kommunal basservice behandlar kommunerna mycket orättvist. De får sämre möjligheter att finansiera den social- och hälsovård som de är satta att stå för.

I motsats till en majoritet inom utskottet anser vi det inte nödvändigt att höja kommunernas egenandel i ett läge då den kommunala ekonomin belastas dels av ökande utgifter redan på grund av den nuvarande basservicen, dels av kommande och planerade nya förpliktelser utan att kommunerna får ett tillräckligt stort ekonomiskt tillskott.

Regeringen föreslår att procentsatsen för statsandelarna ska sänkas med 2,70 procentenheter för att därmed uppfylla målet i regeringspropositionen att skära ner statsandelarna med 631 miljoner euro räknat i nivån 2015. Nedskärningarna ska göras till hela beloppet redan från och med 2012 genom att andelarna sänks lika mycket för alla, med 118 euro per invånare.

Till följd av nedskärningarna stiger kommunernas egenandel av kostnaderna för basservice med 2,70 procentenheter. Utifrån bokslutsuppgifterna för 2010 kommer det att leda till att kommunalskatten stiger med 1,3 procentenheter i exempelvis Merijärvi kommun och med bara 0,4 procentenheter i Grankulla stad. Ökningen slår alltså mycket olika hårt mot kommunerna. Kommunerna har olika inkomstunderlag och de kan i mycket liten omfattning påverka försörjningskvoten, utbildningsnivån eller lönenivån samtidigt som dessa faktorer direkt påverkar efterfrågan och behovet av social- och hälsovård.

Förslaget att inte beakta fastighetsskatten i utjämningen av skatteinkomsterna är kostnadsneutralt för statsfinanserna, men det ställer relationerna mellan kommunerna på huvudet. Vidare säger regeringen att utjämningsmekanismen ska jämma ut skillnaderna mellan kommunerna i inkomstunderlag och ge alla kommuner ekonomiska möjligheter att ordna med basservice för sina

invånare på lika villkor med en rimlig kommunalskatteböroda och rimliga avgifter.

Ser man till de enskilda kommunerna kommer de faktiska effekterna av de föreslagna ändringarna i utjämningen av skatteinkomsterna att vara mycket stora. Några kommuner vinner flera hundra euro per invånare, medan hundra kommuner går miste om 50 euro eller mer per invånare. Det finns kommuner som förlorar mer än de får in på avkastningen från fastighetsskatten. Frågan har beretts bristfälligt.

Det slår alltså olika hårt mot kommunerna att fastighetsskatten inte ska beaktas vid utjämningen av skatteinkomsterna. De som tjänar mest på förslaget är kommuner som har tomter med högt värde och stort fastighetsbestånd i relation till invånarantalet. Vi har att göra med faktorer som kommunerna antingen inte alls kan påverka eller har mycket små möjligheter att påverka på grund av frågans principiella karaktär. Den typen av kommuner är framför allt kommunerna i huvudstadsområdet, kommunerna i Lappland där det finns kraftverk och några kommuner med många sommarbostäder. För andra stora städer och kommuner i Södra Savolax med många sommarbostäder är reformen neutral. De största förlorarna är kommuner utanför större centra där tomtvärdet är lågt och fastighetsbeståndet relativt litet.

Däremot får kommuner med ett starkt skatteunderlag, bland annat Helsingfors och Esbo, extra inkomster till ett belopp motsvarande 0,3—0,4 procentenheter i kommunalskatt. I vissa kommuner i Lappland är tillskottet hela tre procentenheter. I en del kommuner i Mellersta Österbotten motsvarar förlusten ungefär en procentenhet i kommunalskatt.

Statsandelssystemet och utjämningen av skatteinkomster handlar inte om att finansiera kommunerna utan om att finansiera tjänster som kommunerna är skyldiga att ordna. I sista hand är det de invånare som behöver basservice som

drabbas av de negativa effekterna av utjämningen.

Grundlagen föreskriver att det allmänna ska tillförsäkra var och en tillräcklig social- och hälsovård och främja befolkningens hälsa. Tolkningen av ansvarsfördelningen enligt grundlagen säger att det hör till det allmänna att se till att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av sina förpliktelser (GrUU 20/2004 rd). Det gäller också statens ansvar för att finansiera bas-service.

Avvikande mening

Vi föreslår

att det första lagförslaget ändras så att statsandelen till basservice inte skärs ner och att fastighetsskatten fortfarande ska ingå i utjämningen av skatteinkomster.

Helsingfors den 25 oktober 2011

Juha Rehula /cent
Anu Vehviläinen /cent

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Kommunförbundet har varnat för att regeringens planer i propositionen tvingar kommunerna att höja skatterna. Då är det inte långt kvar till plattskatt. Det räcker inte med att kommunerna måste höja skatterna. De måste också pruta på kvaliteten och tillgången på service. Därmed får ett otal hushåll svårigheter att klara av sin vardag.

I synnerhet det som har det svårt ställt blir lidande när servicen försämras eftersom de inte kan köpa nödvändig service. Redan nu är variationen i tillgänglighet till offentlig service en faktor som ökar ojämlikheten mer än de inkomstskillnaderna gör det trots att inkomstskillnaderna har ökat ända sedan 1990-talet. Undersökningar visar att Finland hör till de OECD-länder där hälso- och sjukvården är ojämligast. I Finland är ett av de länder i västvärlden där hälsoskillnaderna mellan rika och fattiga är störst. Det finns stora regionala skillnader i tillgången till psykiater. Dessutom har fattigdomen bland barnfamiljer mångdubblats sedan 1990-talet och det är i synnerhet de som drabbas mest när basservicen försämras. A och O i detta läge vore att se till att den offentliga sektorn är så stark att den kan erbjuda alla i kommunen fullgod basservice. Så är det inte. Propositionen är inte till någon hjälp i kampen mot ojämlikhet. Tvärtom kommer den att leda till större ojämlikhet. Det är oroväckande att vi inte ens klarar av att ge alla åldersgrupper basservice inom social- och hälsovård oberoende av bostadskommun och socioekonomisk bakgrund.

Precis som hälsoskillnaderna har också ojämlikheten ökat kraftigt inom skol- och studenthälsovården. Svårigheter och erfarenheter i unga år växer sig lätt till stora problem med tiden. Där-

för är det viktigt att fokusera på skol- och studenthälsovården. Det måste gå att garantera tillgång och tillgänglighet till vård på ett så tidigt stadium som möjligt. Högkvalitativ vård för barn och unga minskar kostnaderna för social- och hälsovård i framtiden. Men de föreslagna besparingarna kommer att försämra skol- och studerandehälsovården och öka ojämlikheten mellan regionerna.

Den planerade lagen om äldreomsorg tillför kommunerna större ansvar och nya förpliktelser. Regeringen tar ingen hänsyn alls till hur kommunerna ska kunna möta de nya utmaningarna med de ekonomiska realiteter som de lever i. Trenden att tillföra kommunerna nya förpliktelser utan att samtidigt tillföra större ekonomiska resurser håller inte. Extra oroväckande är det att lagen om äldreomsorg (äldreagen) i värsta fall kommer att basera sig på kommunernas resurser och inte på de äldres faktiska behov. Lagen måste utformas så att den verkligen förbättrar situationen för våra äldre. Det är omöjligt utan fullgoda ekonomiska resurser.

De planerade nedskärningarna kommer att försämra läget i ett stort antal kommuner och för kommuninvånare i alla åldrar. Nedskärningarna sätter i många hänseenden kommuninvånarnas hälsa, välbefinnande och säkerhet på spel. Vi sannfinländare godtar inte att procentsatsen för statsandelen till kommunal basservice sänkts till 31,42 procent och anser att den ska ligga kvar på 34,11 procent.

Ståndpunkt

Vi föreslår

att lagförslaget förkastas.

ShUU 2/2011 rd — RP 60/2011 rd

Avvikande mening 2

Helsingfors den 25 oktober 2011

Arja Juvonen /saf
Laila Koskela /saf